

TÉGLÁRÓL TÉGLÁRA

Humayer-tizenegy

Kádár József

A 19. század elején a Soroksári út és Üllői út közötti lakatlan terület még mezőgazdasági művelés alatt állt, de egy 1830. évi térképen a „Soroksarer Linie” és az övárok sarka mellett (néhány épület társaságában) a „Ziegel und Kalkbrenerey” felirat olvasható. Az 1838-as árvíz ezt a vidéket az Üllői úton túl, majdnem a Ludoviceumig előtötte, ezért kiépítették a védgátat. Ezen belül alakult ki az utcahálózat, határán az Einsiedler Gasse – Remete utcával. Neve 1872-ben már Ferenczvárosi Védgát. A térképek ekkor a Dandár utca és Védgát közötti tömbön a „Steigenberger féle téglá és mészégető” fejlődő telepét ábrázolják, bár tulajdonosának neve eddigre már megváltozott. Ám a „Humayer téglá és mészégetője” felirat csak majd az 1893. évi térképen lesz olvasható.

„HUMAYER TÉGLA ÉS MÉSZEGETŐJE” 1893-ban. A mai Soroksári út és Haller út sarkán áll a telep, nyolc épülettel

Az 1828-ban született Humayer Károly családja Stockerauból származott, és valószínűleg kereskedéssel foglalkozott. Egy 1869. április 2-án kelt erkölcsi bizonyítványban olvashatjuk, „Alólírott egyház hivatalosan bizonyítom, miszerint t. c. Humayer Károly úr, mint a Steigenberger féle telkek birtokrészes, (...) lakik Remete u. 20. sz. a. egész családjával együtt, (...) magát komoly jóra törekvő irányba, mun-

kássága és fedhetetlen becsületessége által kitiűntette s ellene soha semmi nemű panasz nem esett tudomásomra.”

Erre az iratra a „Humayer Károly mész- és tégláégető gyára” cégbejegyzési kérelméhez volt szükség. Az 1874. évi október hó 26-án kelt IPARJEGY szerint a „Budapest főváros IX. kerületi előljárósága Humayer Károly úrnak azon bejelentését, hogy Budapesten a IX-ik kerület Remete utcái 754/19. 755 / 20

sz. alatt fekvő házban a mész és téglá égetési ipart gyakorolni fogja, tudomásul vette, s az iparajstromba bejegyezte.” A kérelmet tehát szerencsésen elbírálták.

A cég készülségét egy 1893 szeptemberében kelt végrendelet mutatja be: „A ferenczvárosi Védgát utcában fekvő telkek, építmények, mész- és tégláégetők”, valamint az „agyaggödörökül használt kőbányai telkek” apósa, „Kempszky Mihály és Anker Lipóttal kötött osztályozási okirat alapján” jutottak Humayer tulajdonába. Ehhez tartoztak még a „lovak, kocikkal, anyagkészlettel.” 1891 június 27-én József fia bevonásával a céget közkereseti társasággá alakította, melybe 1893-ban Béla fiát is bevonta.

Nagy dobás a habarcs

Ezekben az években az ország a Millennium megünneplésére készült. Nagy beruházások kezdődtek, melyek rendkívül sok építőanyagot, téglát, meszet, homokot igényeltek. 1894-ben a Humayer cég jelentős építőipari újítással jelent meg a hazai piacon: műhabarcs gyártásába kezdett.

A műhabarcs – az előregyártott habarcs – technikai újdonságként jelentős fegyverténynek bizonyult az iparágban. Kiháználva a lehetőséget a társaság nevével „Első magyar műhabarcsgyár” toldattal kívánták bővíteni, de ehhez azt, hogy ez volna az „első magyar” bizonyítani kellett. Sikerült. A Kereskedelem és Iparügyi Minisztérium felhívására az ország húsz Iparkamárája sorban nyilatkozott, kijelentve, hogy ilyen üzem a területükön sem 1894-ben, sem korábban nem működött. A cég új neve „Humayer Károly Mész Téglá égető Telepek és Első Magyar Műhabarcsgyár” lett. (A viharosan megnőtt igényeket kielégítendő az Újlaki Téglagyár is épített a következő évben a Vizafogón ilyen üzemet, azzal a műszaki különbséggel, hogy a kész anyagot lajtoskocikkal szállították a felhasználás helyszínére.)

A millenniumi beruházások elmúltával az iparág pangása oda vezetett, hogy 1902-től Humayerék már nem gyártottak ezt a terméket.

Végzetes végrendelet

A már említett, 1893 őszi született végrendelet tizenegy gyerek jövőbeni céges szerepét próbálta szabályozni. Kikötötték, hogy a társaságot 1911. január 1-ig változatlan formában, felbonthatatlanul fenn kell tartani a két testvér, József és Béla jegyzése mellett, és a szülők halála után a többi testvér is tagja lesz a vállalkozásnak. Humayer Károly 1904-ben bekövetkezett halála után

H K betűk mélyített „állatbőrben”

Különböző mélyítések, különböző betűformák, kiegészítő számokkal

Keretezett mélyítések, kiegészítő számokkal

Ezt a téglaképet más betűkkel más gyárak is gyártották

Humayer Károly

Humayer József és felesége

azonban Béla kilépett a vezetéséből, majd a következő években mások is erre a lépésre szánták el magukat. Perек kezdődtek, s mindez oda vezetett, hogy gyakorlatilag már az első világháború évkörében teljesen leállt a cég üzemének működése.

A Budapest IX. kerületi elöljárósághoz mint első fokú iparhatósághoz utoljára 1923 szeptemberében adtak be kérelmet, világosan összefoglalva, milyen következményekkel járt az a húsz évvel korábban életbe lépett, előrelátónak gondolt végrendelet: „A háború kitörése óta az építkezés terén beállott teljes pangás folytán kénytelen volt a cég munkásait mind elbocsájtani, és a gyári üzemet teljesen beszüntetni. Egy ideig ugyan még árusított meszet, homokot, és téglát, de lassanként azt is be kellett anyag hiányában szüntetni, úgy hogy közel egy esztendeje cégünk semmiféle kereskedelmi ügyletet nem kötött. A cég további fenntartását nagyon megnehezíti, hogy kb. minden esztendőben elhal egyik vagy másik tag, kik

után kiskorú örökösök maradnak, úgy hogy (...) vezetni jövőben nem is lehetséges a céget. Erre való tekintettel a cég törlését fogjuk kérni, bár a cégtörlés keresztülvitelét nagyban nehezíti az a körülmény, hogy a cégtagokat összehozni felette nehéz, mert egyesek külföldön tartózkodnak, míg az itthon levők csak egyöntetű elhatározással intézkedhetnek a végleges törlés tárgyában. Végül, midőn egy iparendély közel 100.000 koronába kerül, így már felesleges és hiábavaló lenne 12 iparendélyt beszerezni.”

Az egyik örökös, özv. Humayer Ferencné sz. Engl Karolina Terézia még 1921 márciusában bejelentette, hogy a Haller utca 14. alatt „mész és téglá, czement és egyéb építési anyagok kis és nagyban eladásával ipart szándékozik űzni.” Ezt néhány év után, 1925. február 19. napján felszámolta. Humayer Károly cégének utolsó irata szerint „Iparbeszüntetés iránti kérvényünket 1925. április 30-án adtuk be a IX. ker. elöljáróságnál.”

Epilógus

Humayer Emil – Károly unokája – 1936 júniusában a „Humayer József örökösinek tulajdonát képező” közeli, Vaskapu utca 38 szám alatti telken építőanyag-kereskedést nyitott. Eltelt egy évtized – benne a második világháború –, és 1949 augusztusában született egy – arra a korra jellemző – minisztériumi levél a végrehajtással megbízott hivatalnok számára: „Humayer Emil építőanyagkereskedő cég felszámolását elrendelem. (...) A felszámolás munkájának tényleges megkezdése előtt a jelen leiratom tartalmát szigorú titoktartás mellett kezelje. Felhívom, hogy a felszámolást a Mész és Cementárúsító N. V. érdekeinek figyelembevételével folytassa le. (...) A felszámolás után esetleg megmaradt tiszta vagyon kiadása iránt az állampolgársági törvény alapján megindítandó vagyonekobbzási eljárás befejezéséig intézkedni nem szabad.”

Sic transit gloria mundi. ●